

Transkültürel İletişim Şekli Olarak Çeviri

Sueda Özbent , İstanbul

 <https://doi.org/10.37583/diyalog.1407766>

Öz

İnsanlık tarihi kadar eski olan çeviri etkinliği, farklı dillere ve kültürlere ait olan insanlar arasında iletişimi sağlarken aynı zamanda hem erek dili geliştirmiş hem de kültürel aktarımı gerçekleştirmiştir. Erek kitle çeviriler aracılığıyla farklı bir kültürü tanıma imkanına sahip olduğu kadar dünyaya farklı bakış açılarından bakmayı öğrenir. Okurlar ayrıca farklı dil ve üslup şekilleri ile tanışır. Böylece erek kitle kendi dilini ve kültürünü sorgulayarak her anlamda ufkunu genişletir.

Çeviribilimde 80li yıllarda *kültürel paradigmanın* (cultural turn) Basnett ve Lefevere tarafından tartışmaya açılmasıyla gerçekleşen dönüşüm ile birlikte çeviribilimde yalnızca kültürlerarası (interkültürel) bakış açısı değil aynı zamanda çevirinin sosyal ve toplumsal bir olgu olduğu gündeme gelmeye başlamıştır. 90'lı yıllarda kültür odaklı yaklaşımların ve çalışmaların yapılmaya başlandığı görülmektedir. Ancak kültürlerarası (interkültürel), çok kültürlülük (multikültürel) ve transkültürel (transkültürel) kavramlarının sosyolojik tartışması bu olguların izdüşümlerinin çeviride de görülmesi ile birlikte çeviriye farklı bir boyut kazandırıp kazandırmadığının araştırılması konusunu gündeme getirmektedir. Bu çalışma Almanca ve Türkçe dil çifti üzerinden çevirinin kültürel boyutunu ele almaya amaçlamaktadır. Ayrıca çeviride transkültürel bakış açısının kazanımlarının neler olabileceği irdelenecektir.

Anahtar Sözcükler: *Transkültürel İletişim, Kültürlerarası İletişim, Almanca Türkçe Çeviri, Kültür Edinci, Çeviride Transkültürelilik.*

Abstract

Translation as Transcultural Communication

The activity of translation, which is as old as the history of mankind, has enabled communication between people belonging to different languages and cultures, while at the same time developing the target language and realising cultural transfer. Through translations, the target audience has the opportunity to get to know a different culture and learns to look at the world from different perspectives. Readers are also introduced to different language and stylistic styles. Thus, members of target audience broaden their horizons in every sense by questioning their own language and culture.

With the transformation that took place in translation studies in the 80s with the introduction of the cultural paradigm (cultural turn) by Basnett and Lefevere, not only an intercultural perspective, but also the fact that translation is a social phenomenon began to come to the fore in translation studies. In the 90s, culture-oriented approaches and studies started to be carried out. However, the sociological discussion of the concepts of interculturalism, multiculturalism and transculturalism brings up the issue of investigating

whether the projections of these phenomena are also seen in translation and whether they add a different dimension to translation. This study aims to address the cultural dimension of translation through German and Turkish language pairs. In addition, the gains of transcultural perspective in translation will be analysed.

Keywords: *Transcultural Communication, Intercultural Communication, German Turkish Translation, Cultural Acquisition, Transculturality In Translation.*

EXTENDED ABSTRACT

With the cultural turn in translation studies in the 1980s, translation is seen as an intercultural process. Translators are defined as ‘intercultural communication specialists’. In this period, translation studies evolved beyond being seen as a linguistic and technical process to an approach that includes cultural, social and historical contexts. With the transformation of the cultural paradigm that Bassnett and Lefevere brought into the discussion, not only the intercultural perspective but also the social and social phenomenon of translation began to be discussed in translation studies.

The concept of culture comes from the word “cultura” derived from the Latin root “colere”. “Colere” generally means “farming, planting crops, organisation, maintenance”. Herder positioned the concept of culture on a national basis and described culture as spheres or islands that have borders against each other and do not affect each other. It is obvious that Herder’s point of view, which is taken as the basis for many cultural concepts, is insufficient to explain the cultures in today’s world. In Translation Studies, the concept of culture is used based on the definitions of ethnology and cultural anthropology. Similar to Göhring’s approach, Vermeer defines culture as the norms and conventions of a society’s behaviour and all the consequences arising from these norms and conventions.

In our globalising world, it is no longer possible to talk about geographical borders. This new perspective has detached the concept of culture from the ties of ethnic, religious and nationalistic homogeneity. Welsch, referring to Ludwig Wittgenstein, sees culture as the existence of a common way of life. Wittgenstein’s conception of culture is based on pragmatic realities, is non-ethnic and emphasises that people get along with each other and live together. According to the philosopher Wolfgang Welsch, who introduced the concept of transculturality into German in 1992, today’s cultures are neither homogenous nor have clear boundaries. Due to the effects of globalisation, migration between countries, international policies of states, digitalisation, information technologies and social media, people all over the world are in closer contact with each other and even in uninterrupted connection via the Internet. Each individual is culturally integrated with his/her family, environment, education, profession, nationality, hobbies, etc. in order to take part in society. Our identity that makes us who we are depends on our ability to make transcultural transitions. Today’s cultures are also hybrid. People from many different countries now live in many different parts of the world. If each person is a member of more than one collective, this also means that they have more than one culture.

Migrant literature (Migrantenliteratur) is an example of internal transculturalisation. There are many authors publishing works in this field. When translating their texts, we need to correctly analyse the transcultural components they have internalised. Cultures also differ within themselves and may consist of different layers. Transculturality, in accordance with today’s mobile world, should be considered as dynamic constructs, consisting of networks and constantly changing components. The aim of transcultural communication is to describe communication that spans many cultures. This theory is based on synthesis and synergy. This view is based on the hypothesis that through communication cultural diversity can be transferred to a new culture where new contexts of action are valid. The concept of culture needs to get rid of the old ethnic, isolated and static understanding based on the conditions we are in. Works of music, literature, art, architecture, etc. are universally recognised and shared by large masses. Living conditions have changed and we need a new understanding of culture that adapts to these conditions.

Transculturality allows us to discover the self in the foreigner and the foreigner in ourselves. Cultures do not collide or clash with each other as in the concept of interculturality. People of a certain culture meet each other without being under the pressure of culture. In transcultural understanding, cultures are flexible and realistic. The cultural origins of individuals are not essentialised and allow for encounters where others see limits. There is no single identity in transculturalism.

Adopting a transcultural approach in translation means focusing on making the text not only linguistically but also culturally appropriate. Due to the dynamic and changing nature of culture, the translator should constantly observe and research the source and target cultures. Following cultural changes and current developments is important for a transcultural translation.

For example, scientific texts are internationally circulated and fully transcultural within scientific discourse. Similarly, translation and interpreting discourse is international, multilingual and transcultural. It can be said that a transcultural perspective is more appropriate to the dynamics of the new world and will bring a breath of fresh air to translation.

1. Giriş

Çeviribilimde 1980'lerde yaşanan kültürel dönüm noktası (cultural turn) ile çeviri kültürlerarası bir süreç olarak görülmektedir. “Çevirmenler ‘kültürlerarası iletişim uzmanı’ (Holz-Manttteri, 1984), ‘aracılar (mediators)’ (Hatim/ Mason 1990), ‘(kültürler arası uzmanlar (cross-cultural specialists)’ (Snell-Hornby 1992), ‘kültürel aracilar (cultural mediators)’ (Katan 1999/2004) gibi tanımlamalarla nitelendirilmiştir” (Yılmaz Kutlay 2020: 694). Bu dönemde çeviribilim, dilbilimsel ve teknik bir süreç olarak görülmesinin ötesine geçerek, kültürel, sosyal ve tarihsel bağlamları da içeren bir yaklaşıma doğru evrilmiştir. Kültürel paradigmanın Bassnett ve Lefevere tarafından tartışmaya açılmasıyla gerçekleşen dönüşüm ile birlikte çeviribilimde yalnızca kültürlerarası (interkulturell) bakış açısı değil aynı zamanda çevirinin sosyal ve toplumsal bir olgu olduğu gündeme gelmeye başlamıştır. Çevirilerde yabancı bir kültürün diğer dile ne kadar yansıtılabildiği, farklı söylemlerin nasıl karşılık bulduğu, aktarımın tarihsel, sosyal ve kültürel bağlamlarıyla ilişkilendirilmesi, araştırılması gereken önemli konulardır. 1990'larda Gideon Toury (1995) önderliğinde betimleyici çeviri çalışmaları (*Descriptive Translation Studies*) ortaya çıkmıştır. Betimleyici anlayışa göre çeviriler artık normatif beklentilere göre değerlendirilmeyip, kendine has özellikleri olan ürünler olarak analiz edilmelidirler. Çeviriler, erek kültürde kültürel bir olgu ve tarihsel nesnelere olarak görülür. Bu yaklaşıma göre herhangi bir metin, sözde çeviri olsa bile, bir başka metnin çevirisi olarak kabul edilir ve metinlerin erek kültüre olan etkileri önemlidir. Ortak bir kültürün ürünü olan edebi eserler, çevirilerin etkisiyle değişikliğe uğrayabilen bir *çoğul sistem* (Even-Zohar 1990) olarak görülür. Çeviriler, alışılmadık yeni düşünce tarzları, yöntemler, edebi zevk ve yabancı dünya görüşlerini edebi *çoğul sisteme* sokarak dil açısından yenilikçi bir rol üstlenebilirler. Çeviri aracılığıyla, yabancı bir kültür hangi imge ile oluşturulur? Bu ve benzeri sorular 90'lı yıllarda kültür odaklı yaklaşımların ve çalışmaların merkezine oturmuştur. Çevirilerde yabancı kültürün nasıl oluşturulduğu ve temsil edildiği, bilgi ve anlam kurgulanırken hangi güç oyunlarının etkin olduğu hakkındaki konuların, akademik çalışmaların ilgi alanına girdiği görülmektedir (Bassnett ve Lefevere 1998). Kaynak metin, Skopos Kuramı açısından değerlendirildiğinde artık belirleyici başlıca unsur olmaktan çıkmış, erek alandaki çevirinin amacı (Skopos) “tüm çevirilerin baskın ögesi” (Reiß ve Vermeer 1984: 46) olmuştur. Artık kaynak ve erek metin arasındaki farklılıklar işlevsel olarak değerlendirilerek, çevirideki sapmalar amaç ve kültürel farklılıklar ile betimlenebilmektedir. Gerekli olduğu durumlarda ‘kültürlerarası aktarımı’ sağlayabilmek için, yazarın amacı göz önünde bulundurularak çeviride ilgili kısımların erek dil ve kültüre göre uyarlanması yoluna gidilebilir. Vermeer'e göre “çeviri kuramı [...] ‘kültürlerarası iletişimin’ alt disiplini” (Vermeer 1978: 99).

Çevirmenler genellikle ülkeler arasında elçi ve kültürler arasında köprü olarak nitelendirilmişlerdir. Bir dili konuşan toplumlar var oldukça o dil ve ait olduğu kültür yaşar, gelişir ve yeni nesillere dil vasıtasıyla aktarılmaya devam edilir. Onlar gerçekten de farklı dilleri konuşan kişiler arasındaki iletişimin gerçekleşmesini sağlayan iletişim uzmanlarıdır. Bunu yaparken içinde buldukları iletişimin tüm ayrıntılarına hakim olmak zorundadırlar. Her iki dilin ifade nüanslarını ve her iki kültürün inceliklerini,

edimbilimsel, göstergebilimsel, toplumsal ve sosyokültürel ayrıntıları da göz önünde bulundurmamak zorundadırlar. Bu durumda öncelikle iletişim nedir, sorusunu cevaplamak gerekir.

İletişim en basit şekliyle dil ve göstergeler yardımıyla kişiler arası bilgi aktarımı olarak ifade edilebilir. Ancak iletişim partnerleri (konuşmacı ve dinleyici) aynı dili konuşmadığında iletişimin cereyan edebilmesi için çevirmene ihtiyaç duyulur. Dil birliğinin yanı sıra iletişimin gerçekleşebilmesi için zaman, sosyal yapı, konuşmacılar arasındaki ilişki, kültür, içinde bulunulan durum, iletişimin amacı, konuşma normları gibi çok sayıda etkin olan faktörler vardır. Metinler belli bir dilde, belli bir kültürde, belli bir amaçla, metin normlarına göre oluşturulur. Çeviri metni ise bir başka dilde ve kültürde işlevsel olarak yeniden yazıldığından aynı zamanda kültürler arası aktarımdır.

Kültür kalıtsal değildir, sosyal çevremizden öğreniriz. *Kültür* kavramı Latince “colere” kökünden türetilen “cultura” kelimesinden gelmektedir. Brozinsky-Schwabe (2011) ortak olan tek bir kültür kavramının kabul görmediğini ve A.L. Kroeber ve C. Kluckhohn’un 1952 de 160’ı aşkın kültür kavramı tespit ettiklerini söylemektedir. “Bu arada bu sayının 300’ü aştığı tahmin edilmektedir” (Brozinsky-Schwabe 2011: 68). “Colere” genel olarak “tarım yapma, ekin ekme, düzenleme, bakım” anlamındadır. *Kültür* kavramı Fransızcadan Türkçeye girene kadar “hars” ve “ekin” kelimeleri kullanılmıştır. Cicero antik kavram kullanımını geleneğine göre “cultura animi” demektedir ve felsefi anlamda insan nefsinin terbiyesini kast eder. Kültürü tanımlayan “yemek kültürü, sofrasızlık kültürü, dil kültürü, siyasal kültür, yaşam kültürü vb.” ikili kavramlar yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Fahri Z. Fındıkoğlu’na göre “hars” 1915 ve “ekin” 1930 (1956: 572) yılında Türkçede kullanılmaya başlanmıştır. “Ekin” kavramsal olarak “colere” kelimesinin anlamıyla örtüşmektedir.

Kültür kavramını bugünkü anlamına yakın ilk kullanan Samuel von Pufendorf’dur. Pufendorf ve Johann Gottfried Herder kültürü akıl ve toplumun insan tarafından şekillendirilmesi ile özdeşleştirerek hümanist bir yaklaşımı temsil etmektedirler. 18. Yüzyılda Herder, *Ideen zur Philosophie der Geschichte der Menschheit (1784-1791)* adlı çalışmasıyla, kültür kavramını etnik temele oturtmuş, toplumsal homojenleşme ve coğrafi sınırlar ile pekiştirmiştir. Herder, kültür kavramını milli temelde konumlandırarak, kültürü birbirlerine karşı sınırları olan, birbirlerini etkilemeyen küreler veya adalar olarak betimlemiştir. “Her kürenin bir ağırlık merkezi olduğu gibi, her ulusun da kendi içinde bir mutluluk merkezi vardır”¹ (1774: 509) demektedir. Ancak günümüzde küreselleşmenin de etkisiyle artık dünya çok değişmiş ve farklı yaşam biçimleri ortaya çıkmıştır. Birçok kültür kavramına temel alınan Herder’in bakış açısının günümüz dünyasındaki kültürleri açıklamakta yetersiz kaldığı aşikardır.

Kültür kavramının iki yönünü ayırt etmek gerekir. İlk olarak tabiat ile kıyaslandığında insanın tinsel ve sanatsal olarak en kapsamlı anlamda ortaya çıkardığı her şeydir. Örneğin tarlaları ekip biçmek, alet kullanabilmek; sanat, müzik, mimari eserler ortaya çıkarmak ve icatlar gibi özellikleri kapsamaktadır. UNESCO *kültürel varlık* ve

¹ Aksi belirtilmedikçe çeviriler tarafımda yapılmıştır.

kültürel miras kavramlarını bu anlamda kullanmaktadır. Duden sözlüğü kültürün bu yönüne vurgu yaparak *kültürü* “insani ilerlemenin bir ifadesi olarak bir topluluğun entelektüel, sanatsal ve yaratıcı başarılarının bütünü” (2006: 1028) olarak tanımlamaktadır.

Kültürün ikinci yönü ise insanın sosyal hayatını şekillendirme ve yönetmesiyle ilgili kurallar sistemidir. Belli sosyal grupların yaşamlarındaki uzlaşlar, değer yargıları, toplumsal görüş paylaşımları, ortak eğilimleri bunlara örnek olarak gösterilebilir. Bu kapsamda genel olarak dünya üzerindeki kültürlerden, ülkelerin kültürlerinden, iş yeri kültürlerinden bahsetmek mümkündür. Belirli yaşam ortamlarının inşası böyle bir sosyal oryantasyon sistemi ile mümkündür. Kültür kavramının bu iki yönü gerçek hayatta karşımıza bir bütün olarak çıkar. Karşılaştığımız bir mimari şaheser o bölgedeki insanların sanatsal yaratıcılığının ifadesi olduğu kadar aynı zamanda belli bir felsefeyi, hayata bakışı, sosyal ve geleneksel sembolleri geçmişten günümüze taşıması bakımından da önemlidir. Uygur’a göre “kültür: insanın ortaya koyduğu içinde insanın var olduğu tüm gerçeklik demektir, kültür, doğanın insanlaştırılma biçimi, bu insanlaştırılmaya özgü süreç ve verimdir” (2006: 17). Kültür genel olarak yaşadığımız çevreyi ve etrafımızda olup bitenleri algılama ve sorunlarımızı gidermek için iletişime geçme şeklimizin bir sonucudur diyebiliriz. İletişime geçebilmenin en temel şartı ise aynı dili konuşmaktır. Farklı dilleri konuşan tarafların anlaşabilmesi için iletişim uzmanı olan çevirmenlere ihtiyaç vardır. Schleiermacher’e göre çeviri, yorum bilimsel olarak “anlama ve anladığını anlatabilme sürecidir” (Koller 2011: 37). Zira insan anlamadığı bir içeriği anlatamaz ve aktaramaz.

2. Çeviride “Kültür” Kavramı

Çevirmen çeviri amaçlı bir metni okurken kendinden ve kültüründen soyutlanmış değildir. “Metni anlayabilmesi için yabancı dil bilgisinin dışında tarih bilgisi, toplum bilgisi, sosyal uzlaşlar, dini inançlar, kültürel ve aktüel durum içerisinde erek kültürün dil ve davranış örneklerine hâkim olması gerekir (Özbent 2015: 15f). Çeviribilim’de kültür kavramı etnoloji ve kültürel antropoloji tanımlarına dayalı olarak kullanılır. Heinz Göhring’e (Goodenough’un anlayışına dayanır) göre kültür “bir insanın karar verebilmesi ve içinde bulunduğu kültüre uygun davranabilmesi, hissedebilmesi için gereken her şeydir. O kültürde yaşayan yerlilerin değişik rollerde toplumun beklentisine uygun veya ters olan tüm davranışlarını tanımalı ve toplumsal yaptırımlara maruz kalmak istenmiyorsa uygun bir şekilde davranılmalıdır.” (Göhring 2007: 108). Çevirmenin görevini layıkıyla yerine getirebilmesi bu bilinçle ve gerçeklere doğru bir bakış açısıyla belli bir mesafeden bakabilmesine yani kültür edincini geliştirmiş olmasına bağlıdır. Vermeer, Göhring’in yaklaşımına benzer bir biçimde “kültürü bir toplumun davranış normları, teamülleri ve bu normlardan ve teamüllerden doğan sonuçların tümüdür” (Vermeer 1990: 36) demektedir. Vermeer’e göre çeviri bir kültürel aktarımdır. Çift dilli ve çift kültürlü olan profesyonel çevirmenler, iki dil ve kültür arasında aracı olurlar, doğru anlayıp yanlış anlaşılmalara meydan vermeden çeviri yaparlar. Çevirinin dil ve kültür teması olduğunu Koller de vurgulamaktadır. “Her metin belli bir iletişim durumu,

bağlamı ile birlikte bir kültüre bağlıdır.” (Koller 2011: 54) Mira Kadrić benzer bir şekilde kültürü “sosyal deneyimler, düşünce yapıları ve eylem pratikleri topluluğu” (Kadrić u.a. 2012: 27) olarak betimlemektedir. Christiane Nord da davranış şekline vurgu yaparak kültürü “ortak davranış ve eylem biçimleriyle diğer topluluklardan ve gruplardan ayrılan bir topluluk veya grup” (Nord 1993: 20) olarak tanımlamaktadır. Yabancı kültürler çeviri yoluyla erişilebilir ve tanınır hale gelir. Erek metin, erek kültürün ve erek dilin bir parçasıdır. Dolayısıyla çevirmenler “yalnızca dil araçları değil, aynı zamanda kültür araçlarıdır.” (Reiß/Vermeer 1984: 7)

3. Kültürlerarası İletişim

Kültürlerarası iletişim farklı kültürlere sahip bireylerin birbirleriyle iletişime geçmesiyle ortaya çıkar ve belli davranış biçimleri olarak kendini gösterir. Farklı kültürlere mensup bireyler birbirleriyle karşılaştıklarında kendilerini başka kültürlere göre farklı kılan ayırt edici kültürel özelliklerinin farkına varırlar.

Kültürlerarası ilişkiler kişinin kendi kültürel sistemini sorgulaması ve kültürel sınırlarını aşması sonucunu doğurur. Bu durum hem kendi kültürümüzü hem de yabancı kültürü daha iyi anlamamızı sağlar. Kültürlerarasılık aynı değer yargılarına, aynı veya benzer şekilde yorum yapma eğilimine ve aynı bilgi birikimine sahip olmayan kişilerin birbirleriyle anlaşma sürecidir. Kültürlerarasılık bilinmezlik, belirsizlik, hatta tehdit veya tetikleyici yenilikler içerebilen ve iki farklı kültürün kesişme ve hatta çatışma alanıdır. Kültürlerarası etkileşimde karşılıklı olarak anlayış gösterilmediği ve kültürlerarası edinç olmadığı takdirde ciddi ve karmaşık sorunlar ortaya çıkabilir. Bu durum, birbirine yabancı olan farklı dünya anlayışı, yaşam tarzı, düşünme ve davranış biçimleri gibi nedenlerle çatışma potansiyeli taşımaktadır. Kültürlerarası edinç diğer kültür hakkında bilgiye, davranma yeteneğine ve beceriye sahip olarak hem sözel hem de kişiler arası etkileşimde uygun davranış gösterebilmektir. Ayrıca yanlış anlamaların önlenebileceği veya açıklığa kavuşturulabileceği ve sorunlara katılımcılar tarafından kabul gören ortak çözümler üretebilme becerisidir. Ancak bu şekilde muhtemel çatışmaların önüne geçilebilir. Kültürlerarası etkileşimde, iletişim içinde olan taraflar aynı dili konuşmuyorsa çevirmene ihtiyaç duyarlar. Çeviri kültürlerarası bir transfer eylemi olduğu için çevirmenin hem çift dil edincine hem de çift kültür edincine sahip olması şarttır.

Kültürlerarasılık, çokkültürlülük (multikültürelilik, plurikültürelilik, hiperkültürelilik) gibi kavramların hepsi Herder’in kültür anlayışını temel almaktadırlar. Bu anlayışa göre kültürel aidiyet, kültürel farklılıklar, etnik köken ve hatta coğrafi sınırlarla kültürlerin belirlenmesi ön plana çıkmaktadır. Bu kuramsal temel, kültürlerarası iletişime sınırlar koyarak sorunsuz iletişimi sağlamakta yetersiz kalmakta ve çatışmaları beraberinde getirmektedir.

4. Çeviri ve Transkültürel İletişim

Transkültürel kavramı, Fernando Ortiz'in 1940'da yaptığı (*Contrapunteo cubano del tabaco y azúcar* adlı) çalışmasıyla, kültürlerin birbirlerinin algı ve düşünme şekillerini etkilediği görüşlerine dayanır ve 1980 yılından itibaren Küba'dan tüm dünyaya yayılmıştır. Bu kavram kültürlerin gelişimini, dinamiğini, geçişkenliğini, hibritliğini ve harmanlanmasını kapsamaması nedeniyle çeşitli disiplinler tarafından kullanılmaktadır. 1982 de Uruguaylı romanist Ángel Rama transkültürel kavramını Latin Amerikan Edebiyatına başarıyla uygulamıştır. Mary Louise Pratt 1992'de yaptığı (*Imperial Eyes: Travel Writing and Transculturation*) çalışmasıyla kavramın beşerî bilimler alanında geniş kitlelere ulaşmasını sağlamıştır. Almanca literatürde küreselleşme araştırmalarında sosyoloji alanında Ulrich Beck (2004) ve antropolojide Ulf Hannerz (1992); 1995'te Polonyalı Bronislaw Malinowski bu kavramı keza antropolojide kullanmıştır. Transkültürel kavramını 1992'de Almancaya kazandıran filozof Wolfgang Welsch'e göre günümüz kültürleri ne homojendirler ne de kesin sınırlara sahiptirler. Transkültürel online platformu IKF (Institut für Kommunikationsforschung, Luzern) *transkültürel* kavramını Welsch'e göre tanımlanmaktadır:

Kültürler homojen ve tutarlı birimler oluşturmazlar, ancak iç içe geçmiş, karışmış ve birbirleriyle ağ şeklinde bağlıdırlar ve içsel olası kimliklerin çoğullaşmasıyla karakterize edilirler. Dolayısıyla Welsch'e göre klasik kültürel sınırları doğal olarak aşan yeni bir biçim aldılar.” (IKF 2013: 3f; aktaran Schippel 2014: 212)

Küreselleşen dünyada artık coğrafi sınırlardan bahsetmek de mümkün değildir. Bu yeni bakış açısı kültür kavramını etnik, dini ve milliyetçi homojenlik bağlarından koparmıştır. Welsch, Ludwig Wittgenstein'e atıfta bulunarak kültürü ortak bir yaşam şeklinin varlığı olarak görmektedir. Wittgenstein'in kültür anlayışı pragmatik gerçekler üzerine kuruludur, etnik değildir ve insanların birbiriyle anlaşır birlikte yaşamasını vurgular (Welsch 2009: 3). *Transkültürel* kavramı Latince kökenli trans- kelimesinin çift anlamına uygun olarak, kültürlerin bugünkü oluşumunun eski (küresel olduğu varsayılan) oluşumun ötesinde yer aldığına ve bunun tam da kültürel belirleyicilerin bugünün kültürlerinin içinden geçtiği, böylece artık net sınırlarla değil, ara bağlantılarla tanımlandıkları ölçüde geçerli olduğuna işaret eder. Kültürler artık net sınırlarla değil, bağlantılar ve ortaklıklarla karakterize edilmektedir (Welsch 2009: 3). Transkültürel iletişimde kültürler birbirleriyle çatışmazlar ve çarpışmazlar. Bu durum kültürün hem makro düzeyinde hem de bireylerin mikro düzeyinde söz konusudur. Küreselleşmenin, ülkelerarası göçün, devletlerin uluslararası politikalarının, dijitalleşmenin, enformasyon teknolojilerinin ve sosyal medyanın etkisiyle dünya üzerindeki insanlar birbirleriyle daha yakın temastalar ve hatta internet vasıtasıyla kesintisiz bağlantı içindedir. “Ağlarla örülü bu organizasyonun adı ‘ağ toplumu’dur.” (Castells 2004, aktaran Ersoy 2022: 12) “Ağ toplumu en genel anlamıyla iş, iletişim ve yönetime yönelik amaçlarla küresel ağları düzenli olarak kullanan bir toplumu ifade etmektedir.” (Göker ve Doğan 2011, aktaran Ersoy 2022: 12) Bu bir paradigma değişikliğidir ve toplulukların ağ biçiminde örgütlendiğini göstermektedir. Bu ağlar sayesinde aynı zamanda para, bilgi, teknoloji, eşya, hizmet ve insanlar ağ üzerinden dolaşım içindedir. Bireyler uzak ülkelere seyahat edebilirler ve medya aracılığıyla gidemedikleri yerleri görebilir ve dünyada cereyan eden

gelişmeleri anında takip edebilirler. Böylece farklı kültürlerle aslında sürekli temas içindedirler ve onlar hakkında az çok fikir sahibidirler. Welsch bütün insanların birden fazla kültürel kökene sahip olduğunu söyler ve insanları kültürel melezler olarak tanımlar (Welsch 2017: 17). Edward Said, “bütün kültürler melezdir; hiçbiri saf değildir, hiçbiri saf bir halkla özdeş değildir; hiçbiri homojen bir dokudan oluşmaz” (1996: 24), demektedir. Tarihsel süreçte geriye doğru baktığımızda aynı topraklarda çeşitli kültürlerin yaşadığını görebiliriz. Turan’a göre “günümüzde ‘sınırları aşmak’ (‘Grenzüberschreitung’) hem gerçek hem de kültürel anlamda, sosyo-politik dünyadan edebiyat dünyasına kadar yaşamın her alanında önem kazanmaktadır. Bu bağlamda ‘kültürel melezliği’ (‘kulturelle Hybridität’) ortaya çıkaran ve temelinde birçok başka etmenin yanı sıra, sömürgecilikle de aşılın ‘kültürel sınırlarını’ ve ‘temas alanlarını’ (‘Kontaktzonen’) yaratan transkültürlülük kavramı yatmaktadır” (2015: 226). Günümüz kültürleri aynı zamanda hibrit olma özelliğine sahiptir. Artık çok sayıda farklı ülkelerden insanlar dünyanın bir başka yerinde yaşamaktadırlar.

Yeni bir toplumsal oluşumu ifade eden ağ toplumu, kolektif ve bireysel örgütlenmeler çerçevesinde bireye, seçimler sunarak kimliğin inşasını kendi özgül koşullarında zorunlu kılmıştır. [...] Bireyler belli bir kültürel geleneğin taşıyıcıları olmakla kendileri olmaktadır. Yani, kişinin kimliğinin temelleri, belli bir inanç sisteminin ve buna eşlik eden duygu ve etkileşim biçimlerinin içselleştirilmesiyle oluşmaktadır. (Fay 2001; aktaran Ersoy 2022: 15)

Günümüz dünyasında Herder’in kültür kavramının temel yapı taşları olan etnik köken, sosyal homojenlik ve kültürlerarası keskin sınırlardan artık bahsetmek mümkün değildir. “Kültürlerin küreler veya adalar olarak tasvir edilmesi, betimsel olarak yanlış ve normatif olarak yanıltıcıdır” (Welsch 1995: 2). Her birey toplumda yer alabilmek için kültürel bakımdan ailesi, çevresi, tahsili, mesleği, milliyeti, hobileri vb. özellikleriyle bir bütündür. Bizi biz yapan kimliğimiz transkültürel geçişleri yapabilme kabiliyetimize bağlıdır. Welsch bireylerin içsel transkültürelliğini önemser ve sadece toplumların değil bireylerin de bünyelerinde birden fazla kültürün etkisinde kalarak çeşitli kültürel elementleri birleştirdiğini ve barındırdığını söylemektedir (Welsch 2014: 18).

Transkültürel iletişimi açıklayabilmek için Dengscherz ve Cooke’un (2020) verdiği “tavşan” örneğinden faydalanılacaktır. “Tavşan” nedir veya nasıl bir hayvandır? Bu soruyu Türkçe, Almanca veya İngilizce açısından değerlendirdiğimizde karşımıza şöyle bir tablo çıkmaktadır:

1. Örnek:

Resim 1: Tavşanlar

1.resimde rahatsız eden bir kemirgenin, evcil hayvanın yoksa sevimli ve tatlı bir hayvanın görülmesi sizin bu canlı ile olan tecrübelerinize, daha doğrusu “tavşan” kavramını öğrenirken kültürel ve dilsel bağlamda nasıl öğrendiğinize bağlıdır. Gördüğümüz bu sevimli hayvanlar gerçekten tavşan mıdır? Tavşanı tavşan yapan özellikler nelerdir? Cevap resmi inceleyen kişinin hangi dili konuştuğuna bağlı olarak değişebilir.

Resim 2: Paskalya Tavşanı

Örneğin; “paskalya tavşanı” (resim 2) aklımıza gelen ilk çağrışımlardandır. Almancada “Kuschelhase” (pelüş tavşan oyuncak) veya “Skihase” (kayak yapan güzel kadın) gibi olumlu çağrışımlar yapan tabirler vardır. Kültüre bağlı olarak “tavşan” denince genelde akla gelen özellikler sevimli ve yumuşacık olmasıdır. Oysa ki zoolojik açıdan değerlendirdiğimizde Almancada 1. resimde gördüğümüz hayvana

“Kaninchen” dememiz gerekiyor. Çünkü aslında “Hase” ince bacaklı, daha uzun kulaklı ve uzun suratlıdır. Yukarıdaki resimlerde gördüklerimize kıyasla hiç de sevimli görünmeyen, kucağımıza alıp sevemeyeceğimiz bir canlıdır. Ancak Almandada genel olarak “Kaninchen” yerine “Hase” kullanılmaktadır, çünkü içinde bulunulan kültür gerçek dünyamızı nitelerken bizde olumlu duygular uyandıran ve olumlu imaja sahip olan bu canlıyı “Hase” olarak kodlamıştır.

Resim 3: Hase (Zooloji)

Resim 4: Easter Bunny

İngilizcede de “Hase” kavramının karşılığı olan “hare” zoolojik anlamda Almandadaki kullanımıyla örtüşmekte; hiç de sevimli ve cana yakın görünmemektedir. İngiliz kültüründe “hare” kavramı; kurnaz, kalleş, sevimsiz olarak nitelendirilmektedir. Sevimli imaja sahip olan hayvana “rabbit” veya “bunny” denmektedir. Evcil tavşan için “rabbit”, paskalya tavşanı için “Easter Bunny” kullanılmaktadır. Görüldüğü üzere sevimli olan aslında “Kaninchen ve ada tavşanı” olduğu halde kültürel bağlamda kullanım tam tersidir. Yabancı bir dil öğrenirken aslında içinde yaşadığımız gerçekliğin farklı yorumlarını öğreniyoruz. Sözlükte “Hase” kavramının karşılığı İngilizcede “hare” olduğu halde onu “rabbit veya bunny” olarak çevirmemiz gerektiğini iletişim bağlamı bize göstermektedir. Türkçede “tavşan” kavramının günlük kullanımda her iki türü kapsadığını görmekteyiz. Bir kelimeyi farklı dillere nasıl çevireceğimize karar verebilmek için hangi dilden hangi dile çevirdiğimize, elimizdeki metnin türüne, erek kitleye ve çeviri işlevine bakmamız gerekir.

Almanca	Türkçe	İngilizce
Hase	tavşan	hare
Kaninchen	ada tavşanı (lat. <i>Oryctolagus cuniculus</i> Lepus)	rabbit, bunny
Wildkaninchen (lat. <i>Oryctolagus cuniculus</i>)	yaban tavşanı	wild rabbit/ european rabbit
Hasenbraten	tavşan kızartması	roast hare

Feldhase	tarla tavşanı (lat. Lepus europaeus)	european hare
----------	--	---------------

Tab. 1: Tavşan Kavramı

Elimizdeki zooloji metni midir? Çocuk kitabı mıdır? Evcil hayvanlardan bahseden popüler bir metin midir yoksa aşçılar için hazırlanmış yemek tarifi midir? Kelimenin okurda uyandırdığı çağrışımlar son derece önemlidir. Çevirmen birçok faktörü gözetererek transkültürel bakış açısıyla seçimini yapmalıdır.

2. Örnek:

Çeviri sürecinde her biri farklı sosyokültürel bağlamı olan iki dil topluluğu bir araya gelmektedir.

- Jimmy Mc. Bride was dressed as Santa claus. (Jean Webster) (aktaran Reiß 1984: 83)
- Jimmy Mc. Bride war als Weihnachtsmann verkleidet. (Übers.: Margit Boesch-Frutiger)

Metni İngilizceden Almancaya çeviren Boesch-Frutiger metnin bağlamından söz konusu olan olayın cereyan ettiği günün 24 Aralık olduğunu ve Alman kültüründe 24 Aralık'ta *Noel babanın* geldiğini bildiği için *Weihnachtsmann* olarak çevirmiştir. Zira Aziz Nikolaus ²Alman geleneğine göre 6 Aralık'ta hediyeler getirir. Duden sözlüğü *Weihnachtsmann*'ı “kıyafeti Nikolaus'a benzeyen ve eski bir geleneğe göre çocuklara hediyeler getiren kişi” olarak tanımlamaktadır. Çevirmen, bağlamdan söz konusu günün 24 Aralık olduğu çıkarımını yapmasaydı Almancada hangi karşılığın eşdeğer olduğunu bilemezdi. Bu iki cümlenin Türkçeye çevirisi ise hangi dilden çevrildiğine bağlı olarak farklılık gösterecektir. Eğer çevirmen bu farkın farkında ise ve erek kitle için bu ayrım önemli ise dikkat edilmelidir. Bu ayrımın erek kitle gözetilerek ön varsayımlar yoluyla, transkültürel yaklaşımla çevirmen tarafından yapılması gerekir. Çevirmenin bakış açısını içinde bulunduğu duruma göre değiştirebilmesi onun neyi nasıl anlayacağını ve yorumlayacağını belirlemesi bakımından önemli bir edimdir. Profesyonel transkültürel iletişimde bir şeyi başkalarına anlatmak için anlarız. Burada çevirmen ön varsayımlardan hareket eder, önemli olanı önemsiz olandan ayırt eder ve kendisini iletişim partnerinin yerine koyar. Çeviri ve transkültürel iletişim sadece dil aktarımı ile ilgilenmez, söylem ve kültür aktarımı da önemlidir. Profesyonel çeviri ve kültürlerarası iletişim bilinçli, analitik, kontrol edilebilir süreçlerdir. Dengerscherz “çeviri transkültürel iletişimin bir şeklidir” (Dengerscherz 2020: 65) demektedir.

Kişilerin içsel transkültürel olmalarına örnek olarak göç edebiyatını (Migrantenliteratur) gösterebiliriz. Bu alanda yayın yapan birçok yazar var. Yazdıkları metinleri çevirirken onların içselleştirdikleri transkültürel bileşenleri doğru analiz etmemiz gerekir. Kültürler kendi içlerinde de farklılıklar gösterirler ve değişik

² Aziz Nikolaus M.S. 250 yılında Küçük Asya'nın Likia bölgesinde Patara'da doğmuştur. Gösterdiği mucizeleri nedeniyle aziz olarak anılır. Myra (Demre, Antalya) Piskoposu olmuştur. 6 Aralık 343'de vefat etmiştir.

katmanlardan oluşabilirler. Transkültürelilik, günümüzün hareketli dünyasına uygun olarak, ağlardan oluşan ve sürekli değişken bileşenleri olan, dinamik yapılar olarak düşünülmelidir. Transkültürel iletişimin amacı birçok kültürü kapsayan iletişimi betimlemektir. Bu teori sentez ve sinerji üzerine kurulmuştur. Bu görüş, iletişim yoluyla kültürel çeşitliliğin yeni eylem bağlamlarının geçerli olduğu, yeni bir kültüre aktarılabilmesi hipotezine dayanmaktadır. Modern kültürler, birbirleriyle iç içe geçmiş, bütünleşmiş, farklı ülkelerde yer yer benzerlik gösteren yaşam tarzları (örneğin akademisyen, ekonomist, gazeteci, doktor...), tıpkı bulutlar gibi sınırı olmayan, heterojen ve dinamik topluluklar oluşmuştur.

Müzik, edebiyat, sanat, mimari vb. yapıtlar evrensel olarak tanınmakta ve geniş kitleler tarafından paylaşılmaktadır. Welsch transkültürelilik olgusunun yeni olmadığı eskiden de var olduğunu söylemektedir. Welsch Goethe'nin Bavyera Bakanı Niethammer tarafından milli eğitim amaçlı milliyetçi şiir koleksiyonu oluşturması talebini, hiçbir ulusun kendiliğinden var olmadığını söyleyerek ret etmiş, "çevirilerin de edebiyatın önemli bir parçası olarak görülmesi gerektiğini" (Welsch 2017: 41) savunmuştur. Goethe, Homeros, Sappho veya Shakespeare de Alman kültürel zenginliğine dahildir, demektedir. "Goethe 'Alman'ın transkültürelliğini fark etmiş ve dile getirmiştir (Aktaran Welsch 2017: 42; Eckermann, Johann Peter, *Gespräche mit Goethe in den letzten Jahren seines Lebens*).

Goethe ve Schiller'den Türkçeye yapılan ilk çeviriler Fransızca çevirilerinden yapılmıştır. İlk olarak Batı Edebiyatı'nın Türkçeye, o zamanın lingua francası olan Fransızcadan yapılan çeviriler vasıtasıyla girdiğini söyleyebiliriz. Goethe'nin İranlı Hâfiz-ı Şîrazî'den, oryantalist Joseph von Hammer-Purgstall'in yaptığı çevirilerinden etkilenerek yazdığı *West-östlicher Divan (1819/1827)*, keza Friedrich Rückert'in Mevlana'nın gazelleri ve tasavvuf edebiyatından esinlenerek yazdığı *Östliche Rosen*, çeviriler olmasa asla meydana gelmeyecek ve dünya üzerinde Almanca bilen tüm okurlara ulaşmayacaktı. Rückert, Hammer-Purgstall'in yaptığı çevirinin bir nevi çevirisini yapmıştır.³ August von Platen'in, 1821'de *Ghaselen* ve 1823'de *Neue Ghaselen* olmak üzere 2 adet gazel eseri vardır. "Dürer genellikle mükemmel bir Alman sanatçısı olarak kabul görülür. Ancak Dürer İtalya'da kendisi olabildi ve tamamen kendisi olabilmek için ikinci kez İtalya'yı ziyaret etmesi gerekti. [...] Dönüşünden bir yıl sonra 1496'da başladığı eseri Haller Madonna'nın, uzun süre Giovanni Bellini'ye ait olduğu sanıldı (Welsch 2017: 36). Japonya'da Beethoven'in 9. Senfonisinin çok sevilmesi her uluslararası etkinlikte ve her yıl yaklaşık 200 kez sahnelenmesi tarihi bir olaya dayanır. 2. Dünya Savaşından sonra bando aletlerinin olduğu depoda esir tutulan Alman askerlerinin vakit geçirmek amacıyla 9. Senfoniye çalması ve Japonların da birlikte çalmaya başlaması bu geleneğin çıkış noktasıdır. 2. Viyana kuşatmasından sonra Türk müziği elementlerinin Avrupa müziğine olan etkileri Haydn, Beethoven, Rameau, Salieri ve Mozart'ın eserlerinde görülmektedir. Mozart'ın *Türk Marşı* (Rondo alla Turca) olarak bilinen eseri mehter marşının 6/8'lik ölçüsüne göre bestelenmiştir. Türkiye

³ Ayrıntılı bilgi için bak. Demirkıvıran, Sine (2020): *Friedrich Rückerts Texte im Spannungsfeld von Philologie, Übersetzung und Dichtung. Am Beispiel der Koranübersetzung, der Übertragung der Ghaselen Rumis und der Gedichtsammlung Östliche Rosen*. Berlin: Logos Verlag.

Cumhuriyeti'nin birçok uluslararası etkinliklerinde, ülke tanıtımlarında ve özel davetlerde çalınmaktadır. Yakın zamanda televizyonlarda gösterilen *İstanbul Finans Merkezinin Açılışı* reklamında da kullanıldığını görmekteyiz. Türk rap sanatçısı Ceza sonatın 3. bölümüne 2012 yılında Türkçe söz yazıp klip çekmiştir. Bu ve benzeri şekilde dünya kültürüne mal olmuş nice eserleri saymak mümkündür. Değişik ülkelerde gösterimde olan yarışma programları, o ülkenin kültürüne has sorularla yayınlanmaktadır. Örneğin 'Kim Milyoner olmak ister' adlı yarışma programı, Hint emekli diplomat ve yazar Vikas Swarup'un "Q&A" adlı romanında konu olarak işlenmiş ve 'Slumdog Millionaire' (2008) filminin çekilmesiyle kitabı dünya çapında satış rekoru kırmış, film ise 8 Oscar ödülü almıştır. Swarup NTV röportajında "bir kitapta uluslararası karakterler varsa sınırları aşmayı da başarıyor," (NTV röportajı, yayın: 29.4.2023, 13:42-13:44) demiştir. Global markalar ürünlerinin reklamlarını da (özellikle sözsüz reklamlar) transkültürel anlayışla yerelde kabul görecektir ve ilgi çekecek şekilde oluşturmaktalar.

Görüldüğü üzere yeni dünya anlayışına, gerçeklere ve günün şartlarına uygun yeni bir kültür kavramına ihtiyaç vardır:

1) Eski kültür anlayışı bir etnik köken ve ulus temelinde bir topluluğa veya ülkeye aidiyeti aşırı vurgularken yeni kültür kavramı her insanın birden fazla kültüre sahip olabileceğini ve büyük veya küçük çeşitli gruplara dahil olabilme imkânı sunmaktadır. Kùltürler birbiriyle iç içe geçmiş, birbirine nüfuz etmiş, hibrit, sınırları belirsiz, mekânsal olarak birbirinden ayırt edilemeyen, birbiriyle kaynaşarak bütünleşmiş "hem o hem bu" diyebileceğimiz yapıdadırlar. Her insan birden fazla kolektife üye ise, bu aynı zamanda birden fazla kültürü olduğu anlamına gelir (multikolektif).

2) Eski kültür anlayışı statiktir ve net sınırları vardır. Oysa ki her kültürde birçok alt kültürler mevcuttur. Günümüzde kültürler zaman ve mekan anlamında dinamiktir, değişkendir, iç içe geçmiş, birleşmiş ve sürekli gelişim içindedirler. Transaksiyonlar, güçlü ağ bağlantıları sayesinde coğrafi sınırların ötesinde cereyan etmektedir. Küreselleşme, günümüz teknolojisi ve internet yeni jenerasyonun bilgi ve ağ toplumu olmasını sağlamıştır. Bu durumu en iyi transkültürel kavramı karşılamaktadır.

3) Eski kültür anlayışı kültürlerin kendi içinde tek tip ve çelişkisiz olduğunu, topluluğun özelliklerinin, bireylerin alışkanlıkları ve özellikleriyle aynı olduğunu kabul eder. Bu anlayış stereotiplere yol açar. Yeni kültür kavramı tek düzelikten uzaktır ve çeşitliliğe yer verir. Toplum tarafından paylaşılan normlar, değerler ve kodlar standartlaşma anlamına gelmez. Bu anlamda kültür sürekli fikirlerin ve değerlerin paylaşıldığı, yeniden düzenlendiği söylem alanlarıdır. Bireyler bu sürece katkıda bulunur ve kültürü şekillendirirler.

4) Eski kültür anlayışı özellik eşleşmesi, kültür standartları üzerine kurulmuştur; stereotipler ve klişeler vardır. Bireyler cinsiyet, meslek, hobiler gibi çeşitli özelliklerine göre genelleme yapılarak sınıflandırılırlar. Bu fikir tanımadığımız kültürden kişilerle karşılaştığımızda nasıl davranmamız gerektiğini bileceğimizi düşündürerek cazip gelebilir. Ancak bu alanda yeterince ampirik çalışma ve kanıtlanmış veri yoktur. Tanımadığımız bir kız çocuğuna hediye seçerken rengin pembe veya kırmızı olmasına ve bebek gibi kızların tercih ettiği türden olmasına dikkat ederiz. Yeni kültür kavramı bireyin

özelliklerini ön planda tutar ve toplumsal bir genelleme yapmaz. Bireyler aynı anda birden fazla topluluklara dahil olabilirler. Kişisel biyolojik, biyografik özellikleri ve kültürel alışkanlıkları ile kendine sunulan kültürel imkanlardan kendine uygun olanı seçer. Belli bir gruba dahil olan birey hakkında az çok fikrimiz olur, ancak bireysel anlamda tam olarak kendine sunulan davranış ve düşünme biçimlerinden ne tür bir çıkarım yapacağını bilemeyiz.

Görüldüğü üzere geleneksel kültür kavramı modern kültürlerin içlerinde farklı yapıları barındırmaları ve karmaşık yapıda olmaları nedeniyle başarısız olmaktadır. Buna karşılık yapılandırmacı (konstrüktivist) anlayışa sahip olan transkültürel bakış açısı, kültürün insanların iletişim ve etkileşim içerisinde, sürekli yeniden yapılandırılabilirlikleri, değişken, dinamik ve şekillendirilebilen yapıda olduğunu savunur. Bireyler veya topluluklar birbiriyle sosyal etkileşime girerek iş birliği ve dayanışma içinde ortak değerler ve çıkarlar etrafında toplanırlar. Bu sosyal değerler ve çıkarlar farklı bireyler ve topluluklar için aynı anlamı taşımayabilirler.

Transkültürelilik yabancıda kendini, kendimizde de yabancıyı keşfetmemizi sağlar. Kültürler *kültürlerarasılık* kavramında olduğu gibi birbirlerine çarpmaz ve birbirleriyle çatışmazlar. Belli kültüre sahip insanlar, kültürün baskısı altında olmadan birbiriyle karşılaşır. Transkültürel anlayışta kültürler esnek ve gerçekçidir. Bireylerin kültürel kökenleri esaslaştırılmaz ve başkalarının sınır gördüğü yerlerde karşılaşmalara olanak sağlar. Transkültürelilikte tek bir kimlik yoktur.

Çeviride transkültürel yaklaşımın benimsenmesi kültürel bariyerlerin aşılmasına ve metnin yalnızca dilsel olarak değil, aynı zamanda kültürel olarak da uygun hale getirilmesine odaklanmaktadır. Çevirmen, kültürün dinamik ve değişken yapısından dolayı, kaynak ve erek kültürlerle ilgili sürekli gözlem ve araştırma yapmalıdır. Kültürel değişiklikleri ve güncel gelişmeleri takip etmek, transkültürel bir çeviri için önemlidir.

5. Sonuç

Kültür kavramının içinde bulunduğumuz şartlara göre eski etnik, izole ve statik anlayışa dayanan yapıdan kurtulması gerekmektedir. Yaşam şartları değişmiştir ve bu şartlara uyum sağlayan yeni kültür anlayışına ihtiyacımız vardır. Ancak her kuramda olduğu gibi bazı dezavantajlar transkültürelilik kavramında da kendini göstermektedir.

Sürekli kendini ve yabancıyı birlikte bir sinerji olarak algılayıp kullanmak herkes için kolay olmayabilir. Ayrıca kendi ulusal kültürümüzün gerçekten üzerimizde etkisinin olmadığı tartışılması gereken bir konudur. Ulusun kolektifliğinin hayatımızı etkilediği ve kullandığımız dilin de köklerinin kültürde olduğu düşünülürse öz kültürümüzün etkisinin devam ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Çevirmen, çeviri sürecinde öz kültüründen kendini tamamen soyutlayamaz. Ancak profesyonel bir kişi olarak iki kültür arasında geçişleri sağlayabilmek için iyi bir kültür edincine sahip olmak zorundadır. Zira kültür edinci olmandan dil edincine sahip olmak mümkün değildir.

Klaus P. Hansen (2003) ortak bir geçmişe sahip olmanın ulus olma üzerinde etkili olduğunu söylemektedir (Hansen 2003: 356). Ayrıca çok keskin hatlarla olmamakla beraber yeme içme alışkanlıkları ve selamlaşma şekillerindeki standartlar ulusu belirleyen unsurlar arasında değerlendirilir. Tamamen köklerinden kopmuş transkültürel bir toplum düşünmek mümkün görünmemektedir. Ayrıca kişilerin tahsili, sosyal statüsü, bulunduğu bölge vb. faktörler göz önünde bulundurulduğunda dünya çapında herkesin aynı şartlarda eşit internet bağlantısının olup olmadığı onun transkültürel formasyonunu derinden etkileyecektir. İdeal transkültürel bir kimliğin ortaya çıkması büyük ölçüde bireyin kültürüne de bağlıdır. Zira dünyanın her bölgesinde bireysellik ve özerk kişilik yaşam tarzına uygun olmayabilir ve istenmeyebilir. Hansen (2011) kabilelerin, halkların ve milletlerin çok fazla iç içe olması, izole ve homojen olmamasından dolayı, etnolojik kültür kavramının paradoks bir şekilde etnik kolektiflerle uyumlu olmadığını vurgulamaktadır. Kolektifler, daha basit olan alt kolektiflerden oluşur. *Kolektif* kavramının kültür kavramından daha avantajlı olduğu yönleri vardır. Kolektifler, modern bir şekilde anlaşılırsa, kültür kavramının statik, izole ve köken gibi zayıflıklarından muaftır. Kolektiflerin akışkan ve geçişli olmaları bireylerin *çoklu kolektif* olmalarından kaynaklanır (Hansen 2011: 286f).

Vermeer, “çevirinin sadece dilsel değil, aynı zamanda kültürel aktarım” (Reiß/Vermeer 1991:4) olduğunu söylemektedir. Örneğin bilimsel metinler uluslararası dolaşımında olup bilimsel söylem içerisinde tam manasıyla transkültürelidir. Aynı şekilde çeviribilim söylem olarak uluslararası, çok dilli ve transkültürelidir. Yapılan çevirilere bakıldığında, örneğin TEDA projesinde de olduğu gibi genelde ülkeler kendi edebiyatının ve kültürünün yabancı dile çevrilmesi için maddi destek vermektedirler.

Günümüzde şirketler, mağazalar, bankalar vb. kuruluşların istisnasız farklı dillerde web sayfaları olduğunu görüyoruz. Uluslararası ticarete ve uluslararası piyasada ve pazarlarda daha fazla çevriye ihtiyaç duyulmaktadır. Dünya çapında farklı kültürlerden insanların bir arada yaşadığı ve iletişim içinde olduğu ve hatta artan bir eğilimle evlendiği, yadsınamaz bir gerçektir. Birbiriyle temasta olan farklı kültürlerden ve ülkelere insanların yarattığı yeni dünyada çevriye her zamankinden daha çok ihtiyaç vardır. Transkültürel bir yaklaşım, kültürel kimliklerin ve süreçlerin karmaşıklığını ve dinamiklerini daha iyi anlamayı mümkün kılar. Bu anlayışta kültürel çeşitlilik kabul görür, bireyler öz kültürlerinden öteye geçip yeni tecrübeler, farklı bakış açılarına, diyaloga ve farklı dünya anlayışına açıktırlar. Çeviride transkültürel bir bakış açısı, metinlerin kültürel uygunluğunu ve anlaşılabilirliğini artırmaya yardımcı olabilir ve böylece farklı kültürler arasında başarılı iletişimi kolaylaştırabilir. Transkültürel bir bakış açısının yeni dünyanın dinamiklerine daha uygun olduğu ve çevriye yeni bir soluk getireceği söylenebilir.

Kaynakça

- Barmeyer, Christoph** (2010): Interkulturalität. Barmeyer, Christoph/ Genkova, Petia/ Scheffer, Jörg (ed.): *Interkulturelle Kommunikation und Kulturwissenschaft. Grundbegriffe, Wissenschaftsdisziplinen, Kulturräume*, Passau: Karl Stutz, 35-72.
- Bassnett, Susan / André Lefevere** (ed.) (1998): *Constructing Cultures. Essays on Literary Translation*. Clevedon/Philadelphia: Multilingual Matters.
- Beck, Ulrich** (2004): *Der kosmopolitische Blick oder: Krieg ist Frieden*. Frankfurt/M.: Suhrkamp.
- Broszinky-Schwabe, Edith** (2011): *Interkulturelle Kommunikation. Missverständnisse – Verständigung*. Wiebaden: VS Verlag.
- Castells, Manuel** (2004): *The Network Society: A Cross-Cultural Perspective*. Glos: Edward Edgar Publishing.
- Dengscherz, Sabine / Cooke, Michèle** (2020): *Transkulturelle Kommunikation. Verstehen – Vertiefen – Weiterdenken*. Tübingen: UTB.
- Ersoy, Nazife Ş.** (2022): *Çevrimiçi ve Kitleli Açık Çevrimiçi Derslerde Transkültür*. Ankara: Nobel.
- Even-Zohar, Itamar** (1990): *Polysystem Studies*. Tel Aviv: The Porter Institute for Poetics and Semiotics.
- Fay, Brian** (2001): *Çağdaş Sosyal Bilimler Felsefesi*. (Çeviren: İsmail Türkmen). İstanbul: Ayrıntı.
- Fındıkoğlu, Z. Fahri** (1956): Kültüre Dair. *Türk Yurdu Mecmuası*. Vol. 253, 572.
- Göker, Göksel / Doğan, Adem** (2011): Ağ Toplumunda Örgütlenme: Facebook'ta çevrimiçi tekel eylemi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Vol. 25, 175-203.
- Göhring, Heinz** (2007 [1978]): Interkulturelle Kommunikation: Die Überwindung der Trennung von Fremdsprachen- und Landeskundeunterricht durch einen integrierten Fremdverhaltensunterricht. Kelletat, A. / Siever, H. (Hg.) (2007 [2002]): *Interkulturelle Kommunikation. Anregungen für Sprach- und Kulturmittler*. Tübingen: Stauffenburg, 107-111.
- Hannerz, Ulf** (1992): *Cultural Complexity. Studies in the Social Organisation of Meaning*. New York: Columbia University Press.
- Hansen, Klaus P.** (2011⁴ [2003³]): *Kultur und Kulturwissenschaft. Eine Einführung*. Tübingen: A. Franke.
- Herder, Johann Gottfried von** (1774): *Auch eine Philosophie der Geschichte zur Bildung der Menschheit. Beitrag zu vielen Beiträgen des Jahrhunderts*. https://archive.org/stream/bub_gb_OMwLAAAIAAJ/page/n3/mode/1up (Letzter Zugriff: 2.11.2019).
- Hançerlioğlu, Orhan** (2007): *Toplumbilim Sözlüğü*. İstanbul: Remzi.
- Kadrić, Mira/ Kaindl, Klaus/ Cooke, Michèle** (2012): *Translatorische Methodik. Basiswissen Translation*. Wien: Facultas.
- Koller, Werner** (2011 [1997/2004]): *Einführung in die Übersetzungswissenschaft*. Tübingen: Francke.
- Nord, Christiane** (1993): *Einführung in das funktionale Übersetzen. Am Beispiel von Titeln und Überschriften*. Tübingen/ Basel: Francke.
- Özbent, Sueda** (2015): Kültürler Arası ve Kültürler Üstü İletişim Aracı Olarak Çeviri. *Çeviribilim Uygulamaları Dergisi, Journal of Translation Studies*. Vol. 21, 13-22.
- Özbent, Sueda** (2018): Übersetzen als (trans)kultureller Transfer. *Über-|set|zen. [Re-Konstruktionen im Translationsprozess]*. Hamburg: Kovac Yayınevi, 191-209.
- Özbent, Sueda** (2020): *Transkulturalität in der Translation. Anhand von Übersetzungen ausgewählter Erzählungen aus dem Türkischen ins Deutsche*. Ankara: Nobel.

- Pratt, Mary Louise** (1992): *Imperial Eyes: Travel Writing and Transculturation*. London: Routledge.
- Reiß, Katharina / Vermeer, Hans J.** (1991 [1984]): *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Tübingen: Niemeyer.
- Rama, Ángel** (2012 [1982]): *Writing across Cultures. Narrative Transculturation in Latin America*, übers. Von David Frye, Durham.
- Reiß, Katharina** (1984): Adäquatheit und Äquivalenz. Wilss, Wolfram/ Thome, Gisela (ed.): *Die Theorie des Übersetzens und ihr Aufschlußwert für die Übersetzungs- und Dolmetschdidaktik. Akten des Internationalen Kolloquiums der Association Internationale de Linguistique Appliquée (AILA)* Saarbrücken, 25.-30. Juli 1983. Tübingen: Günter Narr, 80-90.
- Said, Edward** (1996): Kultur und Identität – Europas Selbstfindung aus der Einverleibung der Welt. *Lettre International*. Vol. 34, 21-15.
- Schippel, Larisa** (2014): Übersetzen – interdiskursiv und transkulturell. *Translationswissenschaftliches Kolloquium III. Beiträge zur Übersetzungs- und Dolmetschwissenschaft*. Frankfurt/ Main: Peter Lang, 207-227.
- Toury, Gideon** (1995): *Descriptive Translation Studies and beyond*. Amsterdam: John Benjamins.
- Turan, Dilek** (2015): Fremderfahrung und Grenzüberschreitungen in Jan Philipp Sendkers Roman Das Herzen hören 2002 im Rahmen der Transkulturalität. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. Vol.32, No.1, 225-242.
- Vermeer, Hans J.** (1978): Ein Rahmen für eine allgemeine Translationstheorie. *Lebende Sprachen*. Vol. 23, 99–102.
- Vermeer, Hans J.** (1989/1990): *Skopos und Translationsauftrag – Aufsätze*. Heidelberg: Universitätsdruckerei Heidelberg.
- Welsch, Wolfgang** (1994): *Transkulturalität – Die veränderte Verfassung heutiger Kulturen. Ein Diskurs mit Johann Gottfried Herder*. VIA REGIA- Blätter für internationale kulturelle Kommunikation Heft 20/1994, herausgegeben vom Europäischen Kultur und Informationszentrum in Thüringen. http://via-regia-kulturstrasse.org/bibliothek/pdf/heft20/welsch_transkulti.pdf. (Letzter Zugriff: 29.9.2015).
- Welsch, Wolfgang** (1995): Transkulturalität. Institut für Auslandsbeziehungen (Ed.): *Migration und kultureller Wandel, Zeitschrift für Kulturaustausch*. Vol. 1. Stuttgart. online: http://www.foruminterkultur.net/uploads/tx_textdb/28.pdf. (Zugriff: 8.7.2014)
- Welsch, Wolfgang** (2002): *Kulturverständnis. Netzdesign der Kulturen*. Zeitschrift für Kulturaustausch. 1/2002. online: <http://cms.ifa.de/index.php?id=welsch>. (Letzter Zugriff: 26.8.2014).
- Welsch, Wolfgang** (2009): *Was ist eigentlich Transkulturalität?* Online: <http://www2.uni-jena.de/welsch/tk-1.pdf>. (Letzter Zugriff: 8.7.2014)
- Welsch, Wolfgang** (2011): *Immer nur der Mensch? Entwürfe zu einer anderen Anthropologie*. Berlin: Akademie.
- Welsch, Wolfgang** (2012): *Was ist eigentlich Transkulturalität?* Kimmich, Dorothee/ Schahadat, Schamma (Hg.): *Kulturen in Bewegung. Beiträge zur Theorie und Praxis der Transkulturalität*. Bielefeld: transcript. 25-41.
- Welsch, Wolfgang** (2017): *Transkulturalität. Realität – Geschichte – Aufgabe*. Wien: New academic press.
- Yılmaz Kutlay, Sevcen** (2020): Çeviribilimde “çeviriyaratım”ı (transcreation) konumlandırmak. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*. Vol. 18, 688-698.